

pordány, Liebing ~ Rendek, Neudörfl ~ Lajtaszentmiklós, Ober-/Unterwart ~ Felső-/Alsóór, Oggau ~ Oka, Oslip ~ Oslop, Pamhagen ~ Pomogy, Rauchwart ~ Rábort.)

6. Az eddig megjelent utolsó kötet a 32. évfolyam 2004-ben egybekötve kiadott 1–3. füzet, 188 lap terjedelemben. PETER ANREITER „Außenferni nevek és történetük” (5–69) című cikkében az *Außenfern* név általános, illetőleg a helyiek ettől eltérő névhasználatát ismerteti és etimológiákat ad. WOŁODYMYR KAMIANETS „A népnevek helye a német lexikai rendszerben” (71–5) címmel a népnevekhez fűződő közkeletű képzetekkel foglalkozik. FRITZ FRHR. LOCHNER VON HÜTTENBACH „Mürzzuschlag közigazgatási körzetének helységnevei” (77–109) című írásában etimológiákat közöl. ARNULF PICHLER-STAINERN „A *bajor* név új értelmezéséhez” (111–43) címmel a bajorok nevének a különböző nyelvekhez kapcsolódó változatairól, alakulásukról és a hozzájuk kapcsolódó értelemezésekről, beállítódásokról szól. WOJCIECH SOWA „Európa eltűnt névkincs? A tatrai térség szubsztrátumkérdéséhez” (145–63) című írása a középkor előtti, nagyrészt még nem kutatott időszakba vezet vissza: a szerző szerint ebből öröklődhetek át helynevek napjainkra. Két névvel foglalkozik részletesen: a kelta eredetűnek mondott *Pieniny* (ide menekült Szemerms Boleszláv feleségével, Kingával a tatárjáráskor 1242-ben) mellett a *Tátra* névvel, melyet a kelta idők előtti indogermán névanyagba tartozónak tart. Ez utóbbi eszerint többes számú alak, jelentése ’átkelések; Übergänge’, s a névadás azzal lehet összefüggésben, hogy a Vág felső szakaszának völgye jelentette az egyetlen közlekedési útvonalat a Keleti-Kárpátok és Morvaország között; ezt erősíti meg véleménye szerint az „óeurópai”-nak mondott víznévkincs is a környéken, vö. pl. *Orava* ~ *Árva*. ANNA L. STAUDACHER „A *Habnichts*, *Steinhöger*, *Bunzel* és *Penzl* nevekről. Talált gyerekek és konvertiták nevei, névcserek és névváltoztatások (Bécs és környéke a 18–19. században)” című tanulmánya (165–85) összefoglalás a szerző ide vonatkozó és a korábbi számokban publikált kutatásaiból.

7. Az „Österreichische Namenforschung” színvonalas cikkeivel, esetenként magyar vonatkozású tartalmával, de a névkincsben jelentős szerepet játszó szláv elemek kapcsán is érdemes a magyar névtudomány művelőinek figyelmére.

ZELLIGER ERZSÉBET

ACTA ONOMASTICA 40–46. (1999–2005)

Főszerkesztő: MILAN HARVALÍK.
Ústav pro jazyk český AV ČR, Praha.

1. A cseh névkutatás folyóirata, az Acta Onomastica a Cseh Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének (illetve az Intézet névtudományi részlegének) kiadványaként jelenik meg évente, A5-ös formátumban. Elődje az egykori Csehszlovák Tudományos Akadémia Helynévbizottságának (1982-től Névtani Bizottság) értesítője. Évfolyamait így – a többszöri névváltást figyelmen kívül hagyva – 1960-tól számozzák; mostani címén 1995-től létezik. A folyóirat értékeiről KISS LAJOS is elismerően nyilatkozott

négy évtizeddel ezelőtti áttekintésében (Névtudományi folyóiratok: Magyar Nyelv 1966: 361–73). Az Acta Onomastica jelenlegi főszerkesztője MILAN HARVALÍK, aki egyéb feladatai mellett az ICOS (a Nemzetközi Névtudományi Társaság) nemrég megválasztott alelnöke.

A folyóirat tanulmányokat, ismertetéseket és beszámolókat egyaránt közöl. (Ez alól a köszöntő kötetként megjelent számok lehetnek kivételek, mint az 1999-ben JAN SVOBODA tiszteletére szerkesztett évfolyam esetében.) Az Acta Onomastica szerzői zömében, de nem kizárólag csehországi névtanósok: az egyes számokban további szláv (főleg szlovák, ukrán, lengyel), illetve egyéb nyelvek kutatói is megtalálhatók. A megjelenő írások túlnyomó része természetesen cseh nyelvű, némelyiket azonban valamely más szláv nyelven, illetve a világnyelvek valamelyikén olvashatjuk. A folyóirat tartalomjegyzéke az egyes közlemények címét angolul is feltünteti, az önálló tanulmányokat követően pedig (2002 óta) azok angol nyelvű tartalmi összefoglalóját is megtalálhatjuk.

Jellegéről, felépítéséről az alábbiakban több évfolyam alapján (1999–2004) igyekszem bővebb, átfogó képet adni. (Az áttekintésben tárgyalt öt, 40–45. évfolyam összesített szerzői bibliográfiáját l. a folyóirat 2004. évi kötetének 256–76. lapjain.) A 2005-ben megjelent, legutóbbi számot ezt követően részletesebben ismertetem.

2. A folyóirat egyes kötetei a tanulmányokat tartalmazó nagyobb egységgel kezdődnek. Egy szám átlagosan 10–12, zömében rövidebb (5–10 lapos) tanulmányt tartalmaz. Ezekhez szorosan kapcsolódnak a doktori értekezések munkálataiból, szakdolgozatokból és szemináriumi dolgozatokból válogató rovat cikkei is. (Az egyes írások nem témájuk, hanem szerzői betűrend szerint követik egymást.) Tematikai szempontból a helynévtan a legmeghatározóbb: a személyneveket és egyéb névtani kérdéseket taglaló cikkek együttesen vehetik csak fel a versenyt a helynévi tárgyú dolgozatok arányával. De lássunk néhány témát az utóbbi évfolyamok anyagából!

Helynévtan: a cseh korona országainak megnevezése régi térképeken; többes számú helynevek a cseh bibliafordításokban; az ércbányászat nyomai a helynevekben; hegynevek; víznevek egységesítése; helynevek szerepe az utak megnevezésében; metaforikus változások a helynevek körében; kihalt helységnevek lokalizálása; mikrotoponimák lexikai elemzése; színnevek a helynevekben; egyes helynévképzők vizsgálata; helynevekből képzett melléknevek az egyes dialektusokban; etimológiák, történeti és szinkron vizsgálatok. – Személynévtan: II. József névrendelete; egy cseh város koraújkori személynevei; a pápák névváltoztatásának kezdeteiről; apácák rendi nevei; egyes családnevek eredete; becenevek vizsgálata. – Egyéb névtani kérdések: a névkutatás interdiszciplináris jellegéről; történeti és mai patikanevek; éttermek helyhez való viszonyítást kifejező nevei; csehszlovák erődítmények nevei; hibrid (félleg idegen nyelvű) intézménynevek; sajtófajták nevei; irodalmi művek névhasználata. – Szlavisztikai vonatkozású, de magyar szempontból ugyancsak érdekes tanulmányokat is találhatunk az egyes számokban: egy közleményt a „Hydronomia Slovaciae” nevű kutatási programról (J. KRŠKO, 2004: 18–27), a *Karpaty* hegynévről (Ю. КАРПЕНКО, 1999: 75–9), a Kis-Kárpátok helyneveiről (R. KRAJČOVIČ, 1999: 97–102) vagy a *Petrovič* : *Petőfi* családnévről (R. FORSTINGER, 1999: 39–42).

A Recenziók között átlagosan 8-10 önálló művet mutat be a folyóirat egy-egy száma: a cseh névkutatás műhelyeiből származó és más szlavisztikai vonatkozású, illetve más országok onomasztikai irodalmából egy-egy jelesebb munkát.

A Krónika rovatot a névkutatás jeles alakjainak szentelik a szerkesztők: évfordulók, megemlékezések, nekrológok és névkutatók bibliográfiái kapnak itt helyet.

A folyóirat utolsó nagyobb egysége magyarul talán a Figyelő nevet kaphatná. Ezen belül elsőként névtani folyóiratok és névtani vonatkozású művek rövidebb, általában tartalomjegyzékszerű (cseh művek esetében kicsit bővebb) ismertetését találhatjuk nyelvi, illetve tematikai szempontból csoportosítva (nem-indoeurópai, indoeurópai, szláv, cseh). (Magyar vonatkozású kiadványra két esetben akadtam, a *Studia Slavica* és az *Onomastica Uralica* 1a–b, 2 révény.) Ehhez a részhez kisebb névtani „leletek”, észrevételek csatlakoznak, melyek ugyancsak több szerző rövidke írásait jelentik. Ugyanezen rovatban kaphatnak helyet a különböző névtani, illetve névtani vonatkozású kongresszusokról, konferenciákról, szimpóziumokról, valamint a névtudomány életéről, múltjáról vagy jelenéről szóló beszámolók.

A folyóiratszámokat a szerzőknek szóló tájékoztató és az adott évben beérkezett könyvek és folyóiratok (valamint a Nyelvtudományi Intézet más, nem névtani vonatkozású kiadványainak) felsorolása zárja.

3. A folyóirat legújabb kötete, a 2005. évi 46. szám a megszokott szerkesztésben, 316 lap terjedelemben jelent meg. Tartalma:

Tanulmányok. – A legtöbb tanulmány ebben a kötetben is helynévtani témájú: S. BRENDLER az azonímia és homonímia jelenségéről és egymáshoz való viszonyáról (németül, 18–21), Z. HLUBINKOVÁ a cseh helynevek rövidített formájából képzett melléneveknek a cseh nyelvjárásokban jellemző használatáról (51–4), A. CHLUDZIŇSKI Białogard körzetének (nagyreszt német eredetű) hídneveiről (55–61), Z. JISKRA három kihalt dél-nyugat-csehországi faluról (62–4) és a nyugat-csehországi Mže folyó oldalvizeinek régi cseh, német, majd a világháborút követően mesterségesen adott cseh neveinek vizsgálatáról (65–71), J. KOLAŘIK pedig Luhačovice körzetének madarászattal, illetve a madárfogás eszközeivel kapcsolatos mikrotoponimáiról ír (74–8). – A cikkek némelyike egyes helynevekkel foglalkozik: V. LÁBUS a legújabb kori *Hajní kostel* hegynévvél (101–4), S. LEV és V. ŠAUR a cseh nyelvterületen gyakori *Střítež* helynév (105–10), J. ŠŮLA pedig a *Říčky* településnév (148–54) etimológiájával, P. ŠTĚPÁN a *barbora* és *barborka* lexémát tartalmazó mikrotoponimák többféle eredetével (143–7). K. STEIN az Elba-parti *Goldener Ranzen* (*Zlatý Ranec*) helynév művelődéstörténeti hátterét s az ’arany’ jelzőnek további névtípusokban (pl. kocsmák, ivók neveiben) való megjelenését mutatja be (111–5). – L. KLIMEŠ rövid írása az 1742-es „*Ortographia Bohemo-Slavica*” egy példányának *Parisii*s bejegyzéséről mint Pozsony nevének kriptonimájáról szól (72–3). Több tanulmánynak fontos részét képezi a csehországi német névanyag tanulmányozása.

Az irodalmi névadás témakörét szintén több írás képviseli. M. M. DANOWSKA J. K. Rowling Harry Potter-történeteivel foglalkozó cikke az első öt kötet lengyel fordítását vizsgálja, annak neveit veti össze az eredeti angol szövegével (22–8). Két tanulmány cseh szerzők írói névadását kutatja: J. DAVID Vladislav Vančura irodalmi műveinek hely- és személynévadását (29–42), A. FETTERS pedig Josef Švorecký „Zbabělci” című regényének személyneveit a regény szereplőinek mintául szolgáló valós személyek neveivel való – főleg alaki és jelentéstani – összefüggéseik szerint (43–50). A kötetben

olvasható továbbá A. BRENDLER és F. IODICE (német nyelvű) interjúja a kortárs olasz szerzővel, Raffaele La Capriával írói névadásának gyakorlatáról (7–17).

A kötet további tanulmányai vegyes témákat képviselnek. R. ŠIMŮNEK hosszabb tanulmánya a kora újkori cseh nemesség névadási hagyományait, a nemzetség- és családnevek használatát tárgyalja (116–43). D. KOPERTOWSKA a női becézőnevek kutya-névként való terjedésének legújabb lengyelországi jelenségéről számol be (79–84), L. KUBA pedig hajónevekkel, azok típusaival foglalkozik (85–100).

Diplomamunkákból és szemináriumi dolgozatokból. – R. DITTMANN hosszabb tanulmánya (szerzőjének doktori disszertációjára alapozva) az ótestamentumi helyneveknek a korai cseh bibliafordításokban való megjelenésével foglalkozik (155–83), D. HADÁMEK négy észak-csehországi falu jórészt német népi helynévanyagát mutatja be (184–94), I. MASÁROVÁ az elmúlt 130 év versenylóneveit veszi számba (195–8), R. VOLEJNÍK pedig az iskolai ragadványnevek vizsgálatával (teljes névlistával, 199–212).

Vélemény. – A folyóirat alkalmi rovata a *Voštica* mikrotoponimának a folyóiratban korábban megjelent etimológiáját támadó, illetve azt védelmébe vevő két rövid írást ad közre (213–7).

Recenziók. – A rovat tíz, nagyrészt cseh, kisebb részben német nyelvű önálló kiadványt ismertet, többek között nagyobb szabású névtani feldolgozásokat és a névtan oktatásához kapcsolódó munkákat (218–60).

Krónika. – V. ŠMILAUER születésének évfordulója alkalmából, valamint a cseh névkutatás elhalálozott képviselőiről közöl megemlékezést, válogatott bibliográfiát (261–70).

Figyelő. – A rovat több, elsősorban szláv névtani vonatkozású kiadványt ismertet röviden (271–88). Néhány, különböző nevekkel kapcsolatos adatot ad közre (288–90). Más rendezvény mellett beszámol a 14. Lengyel és a 16. Szlovák Névtani Konferenciáról, bemutatja a Białystoki Névtani Központ munkásságát és a bolgár névtudomány utóbbi évtizedének eredményeit (290–309).

A kötet a szokásos mellékletekkel zárul.

FARKAS TAMÁS

ONOMASTICA 49. (2004)

Főszerkesztő: KAZIMIERZ RYMUT.

Komitet Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk,
Instytut Języka Polskiego PAN, Krakow

1. Az „Onomastica” címet viselő lengyel névtani folyóirat 1955-ben indult. Főszerkesztője a lengyel névkutatás vezető személyisége, WITOLD TASZYCKI, a szerkesztőség titkára STANISŁAW ROSPOND volt. A folyóirat Wrocławban jelent meg. A nemzetközi szinten több névtani periodika létezett már, a szláv névkutatásoknak azonban saját folyóirata nem volt még ekkoriban.

Az első szám programadó cikke (Onomastica 1955: 3–5) a hely- és személynévkutatások más tudományterületek számára is fontos voltát hangsúlyozta: a kiadvány nem